

זהו אגדה - ב"ר אבא בר כהנא הוה רב

הנחון הגדול בדברים הקטנים - מתוך בקדמת החפץ חיים לספר שמירת הלשון:

ידוע הוא שפפתה הוצר להאדם להתרחק ממצות שמירת הלשון ומללמד פרטי הדיון הזה, ואומר לה: מה תועלת תגיע לך, אם תלמד ותעמיק בזה הענין, האם תוכל להגיע עד קצבתה ולשמר את פיה בכל ימי חייך? הלא ימשה הקיים על יום או יומים, ואפילו בזה הזמן הפעם, האם תשמר בכל הענינים שצריך לשמרה? הלא איש מדברי אמה, ויש לה עסקים רבים עם מאות בני אדם, שוב לה, שלא תתחיל בזה המצוה קלל, כי היא מצוה, שאין לה קצבה בזמן ובענין, כי פוללת לכל חלקי העתים והזמנים, אשר יתקיים האדם בימי חלדו, וגם פוללת לכל חלקי הענינים אשר בין אדם לתכרה

תשובה 1: וקראו דברינו היטב בעזרת ה' יתברך, א. לענין טענת הוצר שלא ימשה הדבר יותר מיזם או יומים, ישיב לו: לוי יהי פדכרף, וכי בשכיל זה צריך להתרפות מצוה? הלא ידוע הוא, כי כאשר ילה יתה מי שיהיה, אפילו עשיר גדול וכל שכן עני, על שפת הים, ויקאה שפלט הים אבנים טובות ומרגליות, לאם יתיר לנפשו מלהתרפות מללקטן מסבת דבר שלא ימשה זמן לקיטתו רק על איזה שעות, ולכל היתר יום אחד? דזה אין שיה רק בדבר פחות ונבזה, לא כן באכזריות ומרגליות, היקרים מאד בשונו, אשר כל כגע וכגע, אשר ילקטם ויתפשם תחת ידו, שנה יותר מפאה ימים אשר ילקט דברים פחותים. כן הדבר ממש בענינו, דהלא ידוע מה שתביא הנ"א בשם המדרש, שעל כל כגע וכגע שאדם חוסם פיו, זוכה לאור הגנוז, שאין כל מלאך ובריה יכול לשער, האה שלא יזכר במדרש חדש או שבוע או יום או שעה, רק כגע, וזוהי בעצם פגות הקתוב (משלי ב' ד'): "אם תבקשנה כסף וגו', שצריך האדם להתנהג בבקשת התקלית הפאחי, כמו שהוא מתנהג בבקשת הכסף וחפוש המטמוניות וזהו מה שאמר התנא: לא תרחיק עצמך ממצוה שאין לה קצבה, קלומר שיחשבוה האדם בנפשו לזכות ולמציאה כל מה שימצא במקנה.

ח"ב: ושמעתי בשם גאון אחד, ששאל אדם אותו, אם לא פנ ברב התפלה והוא עומד בסוף התפלה באיזה אופן יעורר את נפשו להתחיל לבן, והשיבו, משל למה בדבר דומה? לתינוקת אחת, שעמדה על השוק בסל גדול של ירקנות למפר, ופגע בה אדם אחד והתחיל לחטף מהסל, ונבדלה ולא ידעה שום עצה איה לעשות, פקח אחד עמד למרחוק, אמר לה: מה תעמדי, על מה תמתיני? עד שיחטף כלו? הנה הוא חוטף גם את חטפך, וכל מה שיעלה בידך יהיה שלך, כן הדבר ממש בענין התפלה, הנה הוצר מתגבר על האדם ומפיל עליו עצלות ומחשבות זרות, עד שעל ידי זה לא פנ בכמה וכמה ברכות מהתפלה, גם אתה חטף תכר את עצמך בכל פתך לכאן בברכות, אשר עדין הם לפניך.

פן הדבר ממש בענינו, תיצר צחק ביום זה בדברים אסורים, אולי יצאו ויחזיקו בידים
 לנצח. ואפילו אם, חס ושלום, יתקמי שינצתך עוד הפעם, אף על פי כן תזר והתחזק נגדו
 לתלחם אתו, ובדאי יצטרך הקדוש ברוך הוא, שתהיה גם כן מהממזרים, פי תבא לטהר
 מסייעין אותו. קללו של דבר, כל ימיו של אדם תהיה מלחמה בינו ובין הוצר, וזהו בעצם פגת
 תז"ל: לעולם ירגיז אדם וכו'. וזה מה שאמר הפתח (קולות י' ד'): "אם רחם המושל תעלה
 עלי, מקומך אל תנח".

תשובה 2: וכל זה הוא אפילו לפי דברי הוצר, שלא תועיל התקמה והתעלה, שיקבל לבו על
 להבא, כן על ימים אחרים. אף כאשר נעמיק יותר בענין זה, תראה שפענת הוצר שקר
 מעקרו. פי כבר נכחן בכר הנפיון, פי אם יצא לעמל בזה, כל עוד שירגיל בזה, יקל הוא
 להשמר. פי ירגיש בעת שיצא מפיו איזה דבר שלא כהגון, תחת אשר כחולתו לא הרגיש
 מתמת רב מרצת הרגלו לכל הדברים אשר יקפץ, ובמעט זריזות לנפשו יפגע מדברים
 אסורים, אחר שאין לו עוד פת התרגל לזה.

ואפילו אם ימשך איזה זמן, אשר לא יכל לזרז את נפשו בענין זה מאיזה סבה, או שפצא את
 עצמו בכמה פעמים, שפצח אותו הוצר בענין זה, אף על פי כן אל יפל לבו עליו להתראש עוד
 מעבן זה, פי אם יחזק עוד את נפשו ויתעורר בענין השמירה ויהיה הוא המנצח. וכל ימיו
 יתנהג כה, וזהו מה שאמרו תז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו',
 והתקנה הוא, הינו שיעשה עמו מלחמה לעולם, ותינו כמו שכתבנו.

דרוש בענין הקווי - הרמח"ל:

לזכותך קיויתי - ראשית הבראה בתקוה, שכל התחומים מצפים לשפעת העליונים על ידי
 תפילה או שיר. כתיב "בראשית ברא אלוקים" (בראשית א, א), אין ראשית אלא תקוה. אין
 הצמצום עשוי כי אם לצפות שיכנס בו קו אין סוף ב"ה זהה קו - לשון קווי תשובה.
 בו וראה כל הבריות נבראו בלא שלימות, שנאמר, "אשר ברא אלוקים לעשות" (בראשית ב,
 ג), שיעשו אחר כך בהמשיכם השפע לשלמותם; או במעשים טובים או בתפילה או בשיר.
 המקוה תמיד בשמחה בלי צער. כי המצטער - תמיד הוא ביגון ואנחה וחושב שאין לו תרופה.
 אבל מקוה אינו מצטער כי הוא מקוה תמיד, ואפילו אם יתמסמה - מחכה. נמצא התקוה
 מחיה אותו. ומי שאים מקוה - מיד מת, ונשאר רחוק מה' - על שאינו מקוה לה'. ומי שהוא
 מקוה נאמר בו, גם "כי אשב בחושך ה' אור לי" (מיכה ז, ח), ה' דייקא, לישועתך קיוויתי ה'.
 המקוה אע"פ שיש לו מעט מעשים טובים לא יבוש, שנאמר, "וידעת כי אני ה' אשר לא יבשו
 קווי" (ישעיהו מט, כג). וזה כי יש לדל תקוה, ומי שהוא דל ממעשים טובים יש לו תקוה, כי
 השם מתגלה עליו ומעביר כל פשעים. וזה סוף התקון - מגדל תקנת כל ישראל באורך הגלות
 נפסחים באמונה שיגאלו. וסוף התקוה, "ומשתי את עון הארץ" (זכריה ג, ט), וזה לישועתך
 קיויתי. כי זה כבוד המלך שבטוחים בו. בא חבוק והעמידה על אחת: אמונה - תקוה.

קוה אל יתה חזק ואמץ לבך וקוה אל יתנה: (תהילים כז יד)

מלבין - מביאר כי התקוה לה' נבדלת מן התקוה לב"ו בשני דברים, א. שהתקוה לזולתו הלא תוחלת
 ממושכה מחלה לב, אבל ע"י הקווי לה' חזק ואמץ לבך שהיא נתן חוזק ואומץ לב, ב. הקווי לזולתו
 אין התקוה תכלית לעצמה רק תכלית הקווי הוא שימלא מבוקשו, וא"כ תכלית הקווי הוא שלא יקוה
 עוד, ר"ל שישג תקוה ולא יצטרך עוד לקוות, אבל הקווי לה' היא תכלית לעצמה, עד שתכלית הקווי
 הוא שיחזק לבו ויחזר ויקוה, עז"א קוה חזק וקוה אל ה'.

מדרש תנחומא קדושים סימן ח

סימן ח

[ו] כי תבואו אל הארץ ונטעתם. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אף על פי שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הווי זהירין בנטיעות, שנאמר, ונטעתם כל עץ מאכל. כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם היו נוטעים לבניכם. שלא יאמר אדם, אני זקן, כמה שנים אני חי, מה אני עומד ומתיגע לאחרים, למחר אני מת. אמר שלמה, את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם (קהל' ג יא), העלם כתיב, חסר וא"ו. מהו כן. אילולי שהקדוש ברוך הוא העלים מלבו של אדם את המיתה, לא היה אדם בונה ולא נוטע, שהיה אומר, למחר אני מת, למה אני עומד ומתיגע לאחרים. לפיכך העלים הקדוש ברוך הוא מלבבות של בני אדם את יום המיתה, שיהא אדם בונה זכה, יהיה לו. לא זכה, לאחרים. מעשה באדריאנוס המלך שהיה עובר למלחמה והולך עם הגייסות שלו להלחם על מדינה אחת שמרדה עליו. מצא זקן אחד בדרך שהיה נוטע נטיעות תאנים. אמר לו אדריאנוס, אתה זקן ועומד וטורח ומתיגע לאחרים. אמר לו, אדוני המלך, הריני נוטע. אם אזכה, אוכל מפירות נטיעותי. ואם לאו, יאכלו בני. עשה שלש שנים במלחמה וחזר. לאחר שלש שנים מצא לאותו זקן באותו מקום. מה עשה אותו זקן, נטל סלסלה ומלא אותה בכורי תאנים יפות וקרב לפני אדריאנוס. אמר לפניו, אדוני המלך, קבל מן עבדך. אני הוא אותו הזקן שמצאת אותי בהליכתך, ואמרת לי, אתה זקן מה אתה מצטער עומד ומתיגע לאחרים, הרי כבר זכני המקום לאכול מפירות נטיעותי, ואלה שבתוך הסלסלה מהן מנתך. מיד אמר אדריאנוס לעבדיו, טלו אותה ממנו ומלאו אותה זהובים, ועשו כך. נטל הזקן הסלסלה מלאה זהובים, והתחיל הולך ומשתבח בביתו לאשתו ולבניו. סח להם את המעשה. היתה שכנתו עומדת שם, שמעה מה אמר הזקן. אמרה לבעלה, כל בני אדם הולכין והקדוש ברוך הוא נותן להם ומזמן להם טובה, ואתה יושב בבית-חשך באופל. הרי שכן שלנו כבד את המלך בסלסלה של תאנים ומלא אותה לו זהובים. ועתה עמוד וטול סל גדול ומלא אותו כל מיני מגדים מן תפוחים ותאנים ושאר פירות יפות שהוא אוהב אותן הרבה, לך וכבדו בהן, שמא ימלא לך זהובים, כמו שעשה לשכננו הזקן. הלך ושמע לאשתו, ונטל סל גדול ומלא אותו כל מיני מגדים תאנים ותפוחים וטען על כתפו וקרב לפני המלך בקופנדר. ועמד ואמר, אדוני המלך, שמעתי שאתה אוהב את הפירות, ובאתי לכבדך בתאנים ותפוחים. אמר המלך לסרדיוטין שלו, טלו אותו ממנו וטפחו אותו על פניו. עמדו והפשיטוהו ערום והתחילו טופחין אותו על פניו עד שנפחו פניו, סימו את עיניו ועשאוהו דוגמא, והלך לביתו בפחי נפש כשהוא עשוי דוגמא, בוכה. והיתה אשתו סבורה שהוא בא בסל מלא זהובים. וראתה אותו עשוי דוגמא ועיניו נפוחות וגופו משובר ומוכה. אמרה לו, מה לך. אמר לה, ששמעתי לך והלכתי לכבד את המלך באותו הסל, וטפחו אותו על פני. אלולי ששמעתי לך והטלתי אותו הסל אתרוגין, כבר היו מרגימין אותי את כל גופי בהן. כל כך למה. ללמדך, שהנשים הרעות מפילות את בעליהן ברעה. לפיכך לא יבטל אדם מן הנטיעות. אלא כשם שמצא, עוד יוסיף ויטע, אפילו יהיה זקן. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, למדו ממני, כיכול אני צריך, שנאמר, ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם (בראשית ב ח):

שבט

חשק נטיעת אילנות

נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים

המובלט בתקופו

בעץ החרוב (מגד ירחים, הרב קוק)